

MARTTI TURTOLA: Från Torne älv till Systerbäck: Hemligt försvarssamarbete mellan Finland och Sverige, 1923-1940. Stockholm, Militärhistoriska förlaget 1987. 252 sider. Ill., 6 kort.

Den svenske udenrigsminister Carl Hederstiernas tale den 29. oktober 1923, hvori han foreslog etableringen af en finsk-svensk forsvarsforbund, og den pressepolemik den affødte, har hidtil været betragtet som et vendepunkt for de finsk-svenske relationer. Ikke kun som afslutningen på Hederstiernas egen politiske karriere; men også som et kraftigt tilbageslag for de kredse i Finland der havde håbet på en »svensk løsning« af landets sikkerhedsproblemer.

Martti Turtolas disputats »Tornionjoelta Rajajoelle« fra 1984, der nu er udgivet på svensk, dokumenterer imidlertid, at de prøvende kontakter mellem finske og svenske militærpersoner ikke som hidtil antaget blev afbrudt i efteråret 1923, tværtimod. Allerede i april 1925 var cheferne for den svenske generalstabs udenrigsafdeling og kommunikationsafdeling på en hemmelig forhandlingsrejse til Finland. I de følgende år aflagde højtstående officerer fra både den finske og svenske generalstab ofte hinanden besøg. Et resultat af disse intensiverede relationer var udarbejdelse af en række planer – uden den svenske regerings accept eller viden – om svensk hjælp til Finland i tilfælde af en uprovokeret sovjetisk aggression.

Forfatteren fokuserer navnlig – og med rette – på de i den hemmelige del af den svenske forsvarskommissions 1935-betænkning omtalte sanktionskrigsstudier. De var udarbejdet af den svenske generalstabs centralafdeling blandt andet på baggrund af omfattende informationer og efterretningsoplysninger fra den finske generalstab. Udgangspunktet var, at Sverige i henhold til Folkeforbundets charter om militære sanktioner kunne forpligtes til at yde militær hjælp »åt vissa nordiska länder«.

Planerne for et svensk sanktionsindgreb gik i korte træk ud på, at hoveddelen af den svenske felthær – fire infanteridivisioner og en kavaleribrigade – skulle overføres til Finland for at blive sat ind omkring det store søsystem nordvest for det Karelske Næs. Det var hensigten, at hoveddelen af det svenske troppekontingent skulle sendes med skib fra Norrlandskysten til det vestlige Finland, mens en mindre del skulle sendes med jernbane eller ad landevejen nord om den Botniske Bugt til krigsområdet. I alt indeholdt planerne 13 forskellige mulige opmarchområder fra linien Tammerfors-Seinäjäoki i vest til en linie fra Viborg til Sortavala i øst.

Sanktionskrigsstudierne indeholdt desuden planer af varierende detaljeringsgrad for indgreb på Sjælland og i de baltiske randstater. Disse planer omtales, men behandles i øvrigt ikke af Turtola. F.s.a. indgreb på Sjælland vil planerne blive nærmere belyst i HT i en artikel af forfatteren til nærværende anmeldelse.

Martti Turtola er den første, som fuldt ud anvender dette kildemateriale, der nuancerer det hidtil kendte billede af mellemkrigstidens militære nordiske samarbejdsbestræbelser. Det drejer sig om akter fra de respektive udenrigsministerier og generalstabe med hovedvægten lagt på den meget omfattende dokumentation, som den svenske generalstabs centralafdeling har afsat, i Krigsarkivet i Stockholm, i forbindelse med forsvarskommissionens strategiske undersøgelser.

Forfatteren understreger selv, at alle generalstabe har en forpligtelse til at

udarbejde planer for forskellige eventuelle krigssituationer. I Sveriges tilfælde drejede det sig om to: Øst og syd. Den svenske generalstab havde imidlertid ikke noget formelt mandat til at planlægge operationer uden for svensk territorium.

På det officielle plan støttede generalstaben den politisk vedtagne forsvarsordning. Men under overfladen var staben i tvivl: Den vurderede, at 5-6 divisioner ikke var tilstrækkeligt til at afvise et isoleret sovjetisk angreb. Studierne havde derved alene ét formål: at undersøge forskellige optioner ud fra et rent militært synspunkt, for at være forberedt, »därest den svenska statsledningen i en viss situation skulle bedöma« at situationen udgjorde en sådan trussel for landet, at et fremskudt forsvar var ønskeligt.

Her kunne man gerne have ønsket sig, at doktoranden mere detaljeret havde belyst generalstabens – fra 1. juli 1937 forsvarsstabens – muligheder for og lyst og evne til at påvirke de politiske beslutningstagere. For når alt kom til alt var der formentlig ingen ansvarlig svensk politiker, der ønskede at kæde Sveriges skæbne sammen med Finlands. Det kan derfor forekomme noget polemisk, når forfatteren konkluderer, at Sverige moralsk sveg Finland under Vinterkrigen 1939-40 ved ikke at sætte realiteter bag de beredskabsplaner, som den svenske general- og forsvarsstab havde udarbejdet.

Turtolas fremstilling indeholder på flere punkter megen ny information. Men ofte er forfatterens argumentation inkonsistent, og det særlig i hans behandling af de finsk-svenske relationer i 1930'ernes sidste trediedel. Eksempelvis er hans behandling af »Stockholm-planens« tilkomst 1938-39 – planen for Ålandsøernes befæstnings- og forsvarsforhold – nærmest urimeligt kortfattet. Han henviser blot til den tidligere forskning på området, bl.a. Krister Wahlbäcks »Finlandsfrågan i svensk politik 1937-1940« og W.M. Carlgrens »Varken-eller«.

En mere fyldestgørende undersøgelse af netop dette samarbejde havde dokumenteret, at man fra svensk side udviste allerstørste forsigtighed i spørgsmålet om medvirken ved forsvaret af Ålandsøerne og *bestemt* afviste samarbejde, der rakte her ud over. Faktisk er netop Stockholm-planen højdepunktet i mellemkrigstidens finsk-svenske militære samarbejde. Disputatsens undertitel »Hemlig försvarssamarbete mellan Finland och Sverige, 1923-1940« er derfor noget misvisende. Reelt var der, med denne ene undtagelse, alene tale om kontakter og informationsudveskling mellem de to landes militære stabe.

Jens J.K. Gregersen

HELÉNE LÖÖW: Hakkorset och Wasakärven. En studie av nationalsocialismen i Sverige 1924-1950, Afhandling från Historiska institutionen i Göteborg, nr. 2, Göteborg 1990 (Distribution Historiska institutionen, 41298 Göteborg). 528 s. Sv.kr. 280.

I Sverige dukkede nationalsocialismen op allerede i 1920'erne. Der blev oprettet en række større og mindre nazistiske grupper, men der kom bortset fra 1930-1933 aldrig nogen samlet nazistisk bevægelse som i Tyskland og Danmark. Den svenske nazismes blomstringstid var i 1930'erne, da de nazistiske partier menes at have haft op imod 30.000 åbne og hemmelige medlemmer. De vigtigste partier var Svenska Nationalsocialistiska Partiet (1924-1936), Nationalisocialistiska Ar-